

Til Samme.

Leipzig, August 1843.

Du seer af Overskriften, at jeg nu er i Leipzig. hvor jeg ankom igaar Aftes, og nu om Morgenen den 11te skriver jeg Dig til. Jeg maa dog, førend jeg fortæller Noget herfra, gaae tilbage til Berlin og fuldende Dagbogen derfra. Mandagen den 7de var jeg, som sagt, indbudet til Kongens Taffel, og derpaa til at see et Skuespil i Hoftheatret, Alt i Potsdam.

Paa Banegaarden traf jeg Philologen Boeck, med hvem jeg siden kjærte til Slottet. Det Kongelige Taffel holdtes dennegang ikke i Sans Souci, men paa Neuschlot, hvor ogsaa Skuespillet siden gaves. Taffelet holdtes ligesom sidst Kl. 2. Saavel Kongen som Dronningen talte med mig; men Samtalen var, som sædvanligt ved saadanne Leiligheder, uden Vigtighed. Han spurgte, hvorledes Opholdet i Berlin havde behaget mig. Jeg svarede i den fuldkomneste Overeensstemmelse med Sandheden, at det havdeværet mig høist behageligt. Jeg fremhævede især det Lærerige og talte om alle videnskabelige Hjælpemidlers store Forøgelse i Tidens Løb og navnlig ogsaa under hans Regjering. Han henskød med megen Fiinhed den fornemste Fortjeneste paa sine Formænd. Heri var der ogsaa for saavidt Sandhed, som Universitetets Stiftelse og mange af de vigtigste [s. 523](#) videnskabelige Indretninger i Berlin skyldtes den forrige Konge. Da jeg talte, om hvor lærerigt mit Ophold var i Berlin, sagde han, at det var Berlin, som Profiterede ved mig. At jeg ikke lod denne Overdrivelse ubesvaret, saadan som ikke blot Beskedenheden, men Sandheden bød, kan Du let tænke. Hvad jeg sagde, løb ud paa at fremhæve det Meget, hvormed de Berliner Videnskabsmænd ogsaa i de senere Tider have bidraget til at berige Videnskaben. Ved Taffelet sad jeg mellem vor Grev Yoldi og Boeck. Efter Taffelet talte Kongen med enkelte Grupper af Gjæster tilsammen. Jeg stod ved Siden af Boeck. Der blev fortalt adskillige morsomme Anekdoter, hvilket jeg kunde mærke paa Kongens Latter; men af Mangel paa Kundskab om Omstændighederne, fattede jeg dem ikke ret, og det var ikke gaaet Boeck bedre; men et originalt Ord hørte jeg af Kongen. Der taltes om en Landstrækning, som man ved en Række af slette Forholdsregler havde fordærvet; han sagde nemlig, at „man hatte es zermatregelt“. Man kan ikke nægte, at dette ordentlig er et vittigt Ord. Efter denne Cour, som allerede var tilende Kl. 4, maatte Boeck og jeg i Selskab med en Bergraad Nøggerath, som var med til Taffels, tilbringe Tiden i en Stue paa et nærliggende Kaffehuus, indtil Skuespillet begyndte. Jeg fik at høre en stor Mængde Anekdoter om Aug. Wilh. Schlegels mageløse Forfængelighed, navnlig med Hensyn paa Titler, Adelskab og Ridderordener. At kalde ham Professor vilde være en Fornærmelse; men Hr. von Schlegel er det Rette. — Skuespillet, som vi skulde see, var Euripides's Medea, oversat paa Tydsk af en Hr. Dorner. Skuepladsen er i Slottet. Alle Billetterne vare givne som Indbydelse. Skuepladsen er lille, men smuk, og var ypperligt oplyst. Man kunde sige, at Tilskuerne for største Delen bestod af Berlins mest udmærkede Mænd og [s. 524](#) deres Familier. De Mænd, som jeg sad nærmest, vare Schelling, Weit, Boeck, Ries, Magnus, Henr. Rose. Jeg husker ikke flere i min Nærhed; men hvor man saaer hen, opdagede man flere udmærkede og navnkundige Mænd, end man skulde vente samlede paa et saa lille Rum. Blandt Damerne blev jeg gjort opmærksom paa Bettina; men hun sad altfor langt fra mig, for at jeg ret kunde opfatte hendes Træk. Tragedien er en af de rædsomste, man kan tænke, og ikke fri for endeel Sophisterier; men man kan dog ikke nægte, at Digteren har vidst at holde os i en vedvarende Spænding og hindret os fra at stødes over det Græsselige. At en Moder dræber sine egne Børn, for at hævn sig paa sin Mand for en Utroskab, er vistnok stridende mod den almindelige menneskelige Natur; mensom en Udartning

lader denne Rædsomhed sig dog tænke udsprungen deraf. Hun er ingen Grækerinde, men af et barbarisk Folk, hos hvem Stolthed og Hævn gjælder Alt. Hun har allerede krænket de helligste Blodets Baand, førend hun forlod sit Fødeland for Mandens Skyld; det hele Sagn skildrer hende som en af de vildeste Forbrydersker, der kan tænkes. Uden at ville forsvare Stykket mod Kritikernes Dadelsposter, vil jeg kun gjøre Rede for, at Heltindens Afskyelighed ikke hindrer os i at nyde Skuespillets Skjønhed. Spillet var ogsaa godt, kun strenge Kritikere ville ogsaa der finde meget at udsætte. — Jeg reiste hjem med Dampbefordringen, som dog ikke afgik før Kl. 11, medens Stykket var tilende Kl 9¼. I samme Vogn som jeg var ogsaa Schelling, Meierbeer og en Sangerinde Mad. Werner, foruden mange Ubekjendte. Jeg havde Følgeskab fra Banegaarden hjem af Mitscherlich. Da Veien omtrent er ¼ Miil, var dette altid behageligt.

13*

For Tirsdagen den 8de vil min almindelige Dagbog blive kortere; da den største Deel af Dagens Indhold gaaer over [s. 525](#) paa den videnskabelige. Efter Aftale med Steffens gik jeg til ham Kl. 9 om Morgenen og havde en lang Samtale med ham, hvilket han ønskede. Han talte ganske uopfordret til mig om mit Arbeide over det Skjønnes Physik, hvoraf jeg med en Reisende havde sendt ham det første Ark. Han talte om det med stort Bifald og sagde, at jeg havde begyndt Undersøgelsen saaledes, som han vilde begynde sine, men ikke havde kunnet udføre efter sit Sind, nemlig, at udvikle de Tanker, der ligge i Erfaringerne, som skulle være Undersøgelsens Gjenstand. Han roste Arbeidet for en ualmindelig Sammentrængthed og Klarhed og opfordrede mig til snart at fuldende det. Skjøndt dette er megen Roes, maa jeg dog som Dagbogskriver fortællederom ved denne Leilighed. Han talte ogsaa meget om de filosofiske Arbeider, han nu har for, og som han ønskede at give al den Klarhed og Fuldendthed, han formaaer. Blandt disse er en Psychologi. Han reiser nu i Sommer til Rygen, for at have Ro til at arbeide. Fra hans Kone og Datter har jeg mange Hilsener. — Jeg gik fra ham til Ries, som viste mig nogle nye Forsøg, og senere til Mitscherlich, som ligeledes viste mig mange interessante Ting. Jeg tog derpaa ud med ham til hans Landsted, hvor jeg var indbudet til Middag, og hvor jeg traf Schelling, Boeck, Link, Johannes Müller, Kunowsky (en duelig Jurist, som tillige er Astronom) m. fl. Før Maaltidet talte jeg med Mitscherlich om Forstinstituter og Agerdyrkningsinstituter, og han var ganske af min Mening. Det, som ret overbeviser mig om, at han ikke var enig med mig af Høflighed, er, at han lader to Sønner, som han vil anbringe som Kameralister, danne saaledes, at de efter Skolegangen komme til en Godseier, og derpaa lader han dem studere de nødvendige theoretiske Dele i Berlin, hvorpaa de atter gaae tilbage til videre [s. 526](#) praktisk Dannelse. Da Mitscherlich er en udmærket klog Mand, er hans Exempel en betydelig Autoritet.

Onsdagen den 9de blev mest anvendt til Afskedsbesøg og til Aftaler; dog saae jeg Mechanikus Baumanns Værksted, og blev ved Øiesyn bekjendt med Maaden, hvorpaa han forfærdiger de nøiagtige Kopier af Maalestokke efter Bessels Forskrifter. At see dette, hørte ganske til Fuldendelsen af mine Planer i Berlin. — Om Aftenen var jeg hos Weit.

Torsdagen den 10de afreiste jeg med Dampvognen. Man havde angivet mig, at den skulde afgaae Kl. 11 ; men den afgik først Kl. 12. Paa den første Deel af Reisen indtil Luckenau, en Fabrikstad med 6000 Indbyggere, var jeg i en Afdeling af Vognen, hvor kun een Passageer var foruden mig. Han sagde mig, at han havde et Gods 1½ Miil fra Luckenau. Vi talte næsten sammen hele Veien om statsoekonomiske og historiske Gjenstande, og skiltes meget tilfredse med hinandens Selskab. En anden Strækning tilbragte jeg alene og kjedede mig heller ikke; men senere kom to Kjøbmand ind, af

hvilke den ene med megen Høirøstethed og Forbittrelse afhandlede nogle Handelsspekulationer. Deres Selskab, som ikke tillod mig at forfølge mine egne Tanker eller meddelte mig noget Sammenhængende, kjedede mig. Reisen med Dampvognen er temmelig trættende; man rystes temmelig meget. Paa denne Vei skeer der mange smaa Ophold, især i det Anhaltske, som saaledes svarer til Navnet. Kl. 7 omtrent kom vi til Leipzig, hvor Wilh. Weber allerede ventede mig i Banegaarden og bad mig logere hos sig. Jeg modtog Tilbudet. Hans Bopæl er dog meget lille og gammeldags; men han faaer snart en bedre Bopæl. Han er Ungkarl; men har sin Moder og en Søfter hos sig, saavelsom en yngre Broder. Om Aftenen vare hos Wilh. Weber begge hans Brødre, Erdmann og Chemikeren Lehmann.

[s. 527](#) Næste Dag, Fredagen den 11te, viste han mig sine nyere Forsøg. Anatomen Weber afhentede mig derpaa og førte mig til Schwegerken, en gammel Pariser Bekjendt fra 1812. Han er Professor i Botaniken og boer ved den botaniske Have, som er meget stor. Leipzig er i den senere Tid bleven meget forskjønned og udvidet. De fordum Fæstningsværker ere nuudmærket skjønne Spadseregange. Byens Sundhedstilstand har derved vundet meget. Til Middag havde W. Weber indbudet Adskillige, dæriblandt Chemikeren Erdmann, Astronomen Moebius, Physiologen Folkmann, Chemikeren Marchand fra Halle.

Jeg kan dog ikke undlade at fortætte, at Chemikeren Erdmann sagde mig, at mine Ansichten der chemischen Naturgesees, som udkom 1812, havde været den Bog, som havde bestemt ham til at vælge Chemien, fordi han først deri saae, hvorledes Chemien er en virkelig Videnskab. Jøvrigt er jeg langt fra at betragte dette anderledes end fra den Side, at han dengang har været i den Udviklingsperiode, hvor en Bog med videnskabelig Aand virker udmærket vækkende.

Om Aftenen vare vi til Thee hos Anatomen Weber, som er en meget aandrig og kundskabsfuld Mand. Her saae jeg Earus, en bekjendt Læge, Kyhne, Professor i Chemien, men som ikke kan forliges med den anden Chemiker Erdmann, som har en langt gunstigere Stilling. Denne Kyhne skal heller ikke betyde Meget. Mineralogen Naumann var der tilstede. Han har været i Freiberg, men er nu Professor i Leipzig. Han har været i Norden og taler godt Dansk, hvilket man dog neppe ene kan tilskrive dette Ophold; men hans Fader Componisten Naumann levede nogle Aar i Kjøbenhavn og giftede sig med en dansk Pige, saa at denne Naumanns Modersmaal virkelig er Dansk. Han roste Forchhammers geognostiske Arbejder meget. Det fornøiede mig ogsaa at høre alle [s. 528](#) Chemikerne her tale fordeelagtigt om Scharlings Arbejder. Schwegerken var her ogsaa og en Chemiker Weinlich.

Paa Spadsereturen iformiddags har jeg seet Gellerts Monument af Deser. Paa Foden er Gellerts Portrait, som skal være meget ligt. Derover staaer en Urne, og grædende Børn tilkjendegive deres Smerte derved. Weber, Anatomen, forelæste i den Anledning et lille smukt Digt af Göthe over dette Monument. Jeg skal søge det op i hans Skrifter, naar jeg kommer hjem. Han oplæste ogsaa nogle af Lessings Ungdomsbreve, som nu nylig ere trykte, og som vise, hvor tidligt han havde dannet sig sin tydske Stil.

Idag, Løverdagen den 12te, er jeg ankommen til Dresden. Vel er jeg kommen paa Jernbanen, men ikke meget hurtigt, fordi Vogntoget var en Pakfart. Dog kom vi de 13 Mile paa 5½ Time. Wilh. Weber er fulgt med mig. Vi boe i Englischer Hof. Jeg bliver her Søndag, Mandag, Tirsdag, Onsdag, tager herfra til Berlin paa Torsdag, opholder mig der Fredag, reiser om Løverdagen til Stralsund og om Søndagen derfratil Kjøbenhavn, hvor

jeg da kan ventes om Morgenen tidligt. Jeg har allerede seet her Professor Seebeck, som har indbudet mig til paa Mandag Aften. Han veed ikke, at det er min Fødselsdag.

Jeg fortsætter endnu den 14de. Igaar den 13de besøgte jeg Astronomen Lindenau, som tillige er Statsminister, men traf ham ikke. Dahl derimod traf jeg, og saae hos ham en fortræffelig Afbildning af den norske Kirke, som Kongen af Preussen kjøbte; ligesaa den Kongestol, som Sverre har brugt, og som Dahl har faaet tilkjøbs for en meget ringe Priis. Dahl vil afhente mig i denne Morgen Kl. 9, for at føre mig i Billedgalleriet. — Jeg kommer endnu tilbage til igaar: Jeg spiste til Middag paa et meget smukt offentligt Sted, som ligger paa [s. 529](#) en høi og udstrakt Terrasse ved Elben. Weber og Seebeck vare mine Gjæster derved. Ved Bordet havde vi en lang Samtale om de akademiske Forhold og om det Misforhold, hvori Fordringerne paa at tale og skrive Latin staae til Tidsalderen. Weber fortalte, at dengang, da man endelig besluttede at optage tydske Afhandlinger i det Göttinger Selskabs Skrifter, var den berømte Philolog Ottfried Müller en af de Første, som benyttede dette og fandt det beleiligere at skrive Tydsk end Latin. Disputatserne (ved tydske Universiteter) erklærede han for rene Komedier, hvor man forud havde aftalt Indvendinger og Svar, ja endog oplæste dem af Papiret. Hos os er det vistnok anderledes; men de Allerfleste maae dog forberede sig til Disputationen ved Venner eller antagne Lærere, som da udgjøre et Slags latinske Parleurer og lade Øvelserne gaae ud paa den Gjenstand, hvorom der skal disputeres. Dette er dog ogsaa nær ved at være en Legen med den Lærdom, hvorpaa man endnu vil lægge saa megen Vægt. — Efter Maaltidet kjørte vi ud i Omegnen af Dresden og besøgte Finlaysche Garten, stiftet af en Lord Finlay, som ved lignende Stiftelser har foreviget sig paa adskillige andre Steder. Han turde for enhøist forargelig Lasts Skyld ikke komme tilbage til England. Fra Haven har man en skøn Udsigt lige hen til de bøhmiske Bjerge. Vi kjørte derfra paa en Vei, der frembød utallige skønne Afvexlinger, gennem Landsbyen Löschewi, lige over for hvilken ligger det Blasewi, hvorfra Gustel i Schillers Wallenstein er kommen. Vor Vei førte os videre til et herligt beliggende lille kongeligt Lystslot, som ligger paa en anseelig Høide, og hvorfra man har de videste Udsigter. Alt er her anlagt med megen Smag og ypperligt vedligehold. Efter vor Hjemkomst fik vi Besøg af en Dr. Kohlschütter og af en Baron Walthershausen. Denne har udført et stort og fortjenstligt Arbeide over Ætna, [s. 530](#) hvor han har opholdt sig længe. Han har ogsaa gjort sig bekjendt ved magnetiske Iagttagelser.

Sluttet Kl. 9, den 14de August.

Din
H. C. Ørsted.